

The Position of the Russian Federation to Western Military Interventions in 1999-2011

Abstrakt:

Na jednu stranu Ruská federace patří mezi země, které kritizují vojenské intervence vedené západními státy. Na druhou stranu Rusko za posledních dvacet let opakovaně na půdě Rady bezpečnosti OSN schválilo použití vojenské síly ze strany Západu vůči konkrétnímu státu. Hlavním záměrem předkládaného článku je proto popsat a analyzovat postoj Ruska ke čtyřem vojenským intervencím Západu v letech 1999-2011. Pozornost je věnována dvěma vojenským intervencím bez mandátu RB OSN (Svazová republika Jugoslávie v roce 1999 a Irák v roce 2003), jedné intervenci s pověřenou rezolucí RB OSN (Afghánistán v roce 2001) a jedné vojenské intervenci, která byla částečně schválena rezolucí RB OSN (Libye v roce 2011).

Abstract:

On the one hand, Russia is among the countries which often criticize the Western-led military interventions. On the other hand, in the last twenty years, Russia has repeatedly approved using military force by the West against an individual state, endorsed by the United National Security Council. The main purpose of this article is therefore to describe and analyse Russian position towards four Western military interventions 1999-2011. Specifically, the article is focused on two military interventions without UN Security Council mandates (Federal Republic of Yugoslavia in 1999 and Iraq in 2003), the intervention with the expanded UN Security Council resolution (Afghanistan 2001) and the military intervention that was partially approved by the UN Security Council resolutions (Libya 2011).

Klíčová slova:

Afghánistán, anglická škola, Irák, legálnost, legitimnost, Libye, mezinárodní právo, NATO, normy, Rada bezpečnosti OSN, Ruská federace, Svazová republika Jugoslávie, USA, vojenská intervence.

Key words:

Afghanistan, English School, Iraq, legality, legitimacy, Libya, International law, NATO, norms, United Nations Security Council, Russian Federation, Federal Republic of Yugoslavia, U.S.A, military intervention.

1. Úvod

Za posledních dvacet let od skončení studené války uskutečnily mocenské státy celou řadu vojenských intervencí po celém světě, například v Perském zálivu 1991, Srbsku 1999, Afghánistánu 2001, Iráku 2003, Gruzii 2008, Libyi 2011 a možná v Sýrii 2013? Přestože tyto intervence měly menší negativní dopad na světový pořádek než předchozí vojenské intervence v době bipolární konfrontace, otázka využití donucovací síly vůči suverénnímu státu, která je velmi často doprovázena snahou změnit politická opatření v daném cílovém státě, rozdělila po skončení studené války podstatným způsobem mezinárodní společenství. Spory, které se týkaly především právních, normativních a politických pohnutek těchto operací, následně oslabily společné vazby mezinárodního společenství a zpochybnily zavedené principy mezinárodního pořádku.

Ruská federace (RF) patří v kontextu problematiky použití síly vůči konkrétnímu státu dlouhodobě k významným a rozhodujícím aktérům mezinárodních bezpečnostních vztahů. Přesto není v současné době otázce ruského postoje k vojenským intervencím věnována patřičná pozornost a dané téma zůstává prozatím málo prozkoumané. Hlavním cílem předkládaného článku je popsat a analyzovat angažovanost a přístup RF k západním vojenským intervencím v letech 1999–2011, kdy se ve funkci prezidenta Ruska vystřídali Boris Jelcin, Vladimir Putin a Dmitrij Medveděv. Konkrétně se článek zaměří na dvě vojenské intervence západních států, které nebyly schváleny rezolucí Rady bezpečnosti OSN (RB OSN), Svazová republika Jugoslávie 1999 a Irák 2003, na příklad vojenské intervence s pověřeným mandátem RB OSN (Afghánistán 2001) a na jeden případ vojenské intervence Západu s částečným zmocněním RB OSN (Libye 2011).

Článek je rozdělen do několika částí. První se zaměří na definici základních pojmů jako je vojenská intervence v kontextu mezinárodního právu, role norem při ospravedlňování vojenské intervence, legitimita a legálnost. Druhá část se soustředí na zdroje a motivy ruského postoje vůči vojenským intervencím Západu na pozadí diskuze mezi pluralisty a solidaristy v rámci anglické školy. V tomto ohledu bude pozornost dále věnována krátkému rozboru ruských strategických dokumentů a akademické diskuzi o vojenské intervenci. Ve třetí a čtvrté části článku je pak analyzována pozice Ruské federace ke čtyřem vojenským intervencím Západu s rozdílným pověřením ze strany RB OSN.

2. Koncept vojenské intervence a role mezinárodního práva a norem

Hlavní koncept, se kterým pracuje tento článek, je vojenská intervence. Ta je definována jako politický akt s využitím vojenských prostředků, kdy k ospravedlnění takového jednání jsou používány právní nebo normativní nároky. Ústředním prvkem vojenské intervence je pak snaha změnit nebo zachovat strukturu moci a autority v rámci cizího státu, přičemž pozornost je zaměřena na „přímé a donucovací použití vojenské síly ve vnitřních konfliktech s cílem ovlivnit jejich průběh a výsledek“. [1] Na druhou stranu základní prvek, nalezený v právní definici intervence, je akce, která nebyla schválena státními orgány. V tomto kontextu vnímá vojenskou intervenci Martha Finnemore, která

ji definuje jako „nasazení či rozmístění cizích vojenských sil za účelem kontroly domácí politiky daného státu, a to způsobem, který jasně porušuje suverenitu“. [2]

Většina mezinárodních právníků, včetně těch ruských, upozorňuje na skutečnost, že použití (vojenské) síly je s výjimkou sebeobrany omezeno Chartou OSN, kdy podle článku 2, odst. 4 se „Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu,...“ [3]

Z tohoto článku ovšem existují dvě právně závazné výjimky. Za prvé, článek 51 Charty OSN přiznává státům „přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu v případě ozbrojeného útoku na člena OSN“, přičemž jakékoliv použité síly by mělo být „nezbytné a přiměřené“. [4] V podstatě to znamená, že vojenský zásah by měl být až krajním opatřením a nesmí být nepřiměřený s ohledem na cíl zmírnění nebo odrazení útoku. Za druhé, použití vojenské síly může být povoleno na základě rozhodnutí RB OSN jednající podle kapitoly VII, v reakci na ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti. [5] „Pokud spor vyústí v ozbrojený konflikt, snaží se RB OSN především o jeho co nejrychlejší ukončení. RB může vyhlásit podmínky příměří, které mohou sloužit jako prevence další eskalace násilí. RB OSN rovněž vysílá vojenské pozorovatele a mírové jednotky OSN, jejichž posláním je zklidnit napětí v problematických oblastech, oddělit od sebe nepřátelské strany a vytvořit atmosféru, v níž je možno usilovat o mírové urovnání. V souladu s kapitolou VII Charty OSN může RB přijímat donucovací opatření zahrnující hospodářské sankce, zbrojní embargo, finanční sankce, zákaz cestování nebo kolektivní vojenské akce“. [6]

Na druhou stranu akceschopnost Rady bezpečnosti je často limitována postojem jejich stálých členů, kdy například Rusko a Čína vedeny vlastními zájmy vetují na půdě RB argumenty opačné než jsou jejich důvody ve snaze zablokovat užití vojenské síly vůči vytipovanému státu (naposledy v případě občanskou válkou zmítané Sýrie). Tím je RB OSN zpochybněna a argumenty mezinárodního práva jsou tím značně omezeny ve své vymahatelnosti.

V tomto ohledu je pak potřeba se podívat na vztah vojenské intervence k normám a na roli norem při jejím ospravedlňování. Na jednu stranu M. Finnemore zdůrazňuje, že důvody k vojenskému zásahu jsou hlavní ukazatele pro normativní změny a vznik norem [7] kolem těchto zásahů. Na druhou stranu M. Finnemore uvádí, že „normy ztělesňují normativní kvalitu toho co by mělo být a představují sdílené morální hodnocení“, a tím i „výzvu k ospravedlnění a zdůvodnění akce, přičemž zanechávají stopu rozsáhlé komunikace mezi jednotlivými aktéry“. [8] Státy pak při ospravedlňování svých vojenských intervencí odkazují a apelují na sdílené hodnoty a očekávají pomoc od politických představitelů a veřejnosti jiných států. To představuje pokus jak propojit tyto akce se standardy spravedlnosti nebo s normami vhodného a přijatelného chování.

Jinak řečeno, pro státy je velmi těžké zpochybnit zavedené parametry pro použití vojenské síly. Dokonce i mocné státy se snaží používat tvrzení a argumenty, které nepřekračují rámec základních principů státní suverenity a nevměšování. Státy proto musí vzít v úvahu nejen reakce ostatních států, ale i případné nesouhlasné reakce na své vlastní zájmy. To potvrzuje, že proces ospravedlnění vojenského zásahu, i když je zasažený do právní terminologie nebo a jazyka vznikajících norem, zůstává ve své podstatě politickým tématem a normy a zvykové právo se vyvíjí v politickém kontextu. [9]

Posledními klíčovými pojmy, používanými v článku, jsou legitimita a legálnost. Jak bylo zmíněno výše, vedle samotného ospravedlnění v podmínkách normativních principů a předpisů platných v mezinárodním společenství, jako je zvykové právo, usilují státy v případě vojenské intervence o povýšení svého jednání do stavu právní legitimacy. V tomto smyslu se legitimitou rozumí to „co lidé přijímají jako normativní chápání nebo jako proces přesvědčování“ [10] na základě zdůvodnění a předkládání právních argumentů. Zároveň je legitimita považována za tradiční otázku koncipovanou v disciplíně mezinárodních vztahů a mezinárodního práva, tedy jako problém mezi státy.

Od pojmu legitimita je potřeba odlišit termín legálnost, kterým se rozumí jednání a chování v mezích a normách zákona. [11] V případě vojenské intervence je tento akt použití síly považován za legální jen za předpokladu, že byl schválen rezolucí Rady bezpečnosti.

3. Zdroje a motivy postoje Ruska k západním vojenským intervencím

Problematicke legitimacy a legálnosti v kontextu vojenské intervence věnuje RF dlouhodobě velkou pozornost. Přestože v průběhu 90. let minulého století vliv Ruska v mnoha ohledech mezinárodně poklesl, zachovala si RF v současné době významný vliv na právní a normativní regulaci vojenské intervence, a to nejen v jejím okolí, ale i v mezinárodním systému jako celku. RF pak patří mezi ty státy, v jejímž postoji vůči intervenci je možné nalézt určitou ambivalenci, která se projevuje dvěma protichůdnými pozicemi – na jednu stranu Rusko vojenskou intervenci odmítá, na druhou stranu ji ovšem za určitých podmínek také podporuje. Tento postoj RF k vojenské intervenci je proto potřeba zkoumat v kontextu existence dvou nesmiřitelných táborů v otázce legálnosti a legitimacy (vojenské) intervence na pozadí normativního obsahu mezinárodního společenství, která je známa v rámci anglické školy jako diskuze mezi pluralisty (pluralist) a solidaristy (solidarist). [12]

Pro solidaristy je normativní obsah mezinárodního společenství poměrně silný, neboť míra solidarity mezi státy v kontextu norem, pravidel a institucí je výrazně rozvinutá. Solidaristé pak tvrdí, že jednotlivé lidské bytosti jsou členy mezinárodní společnosti a jsou vnímány jako subjekty mezinárodního práva. Naopak pluralisté vnímají solidaritu nad mezinárodními normami, stejně jako pravidly a institucemi v rámci mezinárodního společenství, jako výrazně slabší. Pluralisté většinou uznávají jen ty normy, které jsou kodifikovány mezinárodním právem a vzájemnými pravidly, jako je například princip nevměšování, jenž umožňuje řádné soužití států. Tato diskuze mezi oběma přístupy se pak odráží v jádru sporů o povahu a smysl intervence, kdy solidaristé nadřazují právo intervence nad principem nevměšování, zatímco pluralisté trvají na tom, že státy nejsou oprávněny provádět intervence. [13] Této debata mezi pluralisty a solidaristy poslouží jako vhodné teoretické východisko při popisu rozdílné pozice Ruska ve vztahu k vojenským intervencím Západu.

Na jednu stranu z pohledu pluralistů, jejichž myšlenky asi nejlépe odpovídají ruské pozici ve vztahu k vojenské intervenci, se Ruská federace staví dlouhodobě velmi kriticky proti jakémukoliv zasahování do vnitřních záležitostí a narušování teritoriality

a suverenity daného státu v podobě užití vojenské síly Západem. Zdroje tohoto postoje Ruska jsou minimálně tři.

První zdroj vychází z tradičního geopolitického uvažování o mezinárodních vztazích, na které RF nahlíží jako na hierarchický systém založený na vztazích mezi suverénními státy a snaží se o zachování politického statu quo. Zároveň se Rusko negativně staví vůči většině vojenských operací NATO a USA kdekoliv ve světě, které podle názoru politických představitelů RF oslabují územní integritu daného státu. V neposlední řadě RF kritizuje západní státy za zneužívání či obcházení RB OSN při realizaci vojenské intervence. Druhý zdroj vychází z geografické blízkosti či bezprostředního sousedství Ruska s nestabilními regiony, jako je Blízký východ či Kavkaz. Hlavní argumenty RF v tomto ohledu vychází z obavy, že jakékoliv použití síly v podobě vojenské intervence může situaci v dané zemi/regionu ještě více zhoršit, případně zapříčinit vznik rozsáhlejšího ozbrojeného konfliktu a jeho další rozšíření až k ruským hranicím. Třetí zdroj pak vychází z tradičně historických osobních vztahů RF s konkrétním státem, které se datují do doby existence SSSR. Rusko pak tyto speciální vztahy využívá jako argument k obhajobě vlastních ekonomických, politických a bezpečnostních zájmů a k posílení své pozice jako klíčového zprostředkovatele mezi postiženým státem a mezinárodním společenstvím. [14]

Paradoxem těchto argumentů proti užití vojenské síly je ovšem skutečnost, že po skončení studené války Ruská federace sama třikrát uskutečnila vojenskou intervenci. Ruské vojenské intervence se nejprve dvakrát v letech 1994-1996 (tzv. první rusko-čečenská válka) a 1999-2009 (tzv. druhá rusko-čečenská válka) zaměřily na výbušnou část vlastního území Čečenska. V obou případech byly vojenské intervence nelegální, neboť neměly mandát RB a na legitimitu těchto vojenských zásahů panovaly ze strany Západu rozdílné názory, neboť vojenské operace ze strany ruských federálních jednotek byly na území Čečenska v převážné míře vedeny proti občanům vlastního státu. [15] Naposledy pak RF vojensky intervenovala v srpnu 2008 do oblasti tzv. *near abroad*, konkrétně do Gruzie (7.-12. 8. 2008). [14] I v tomto případě byl ruský vojenský zásah nejen nelegální, protože se uskutečnil bez pověření RB OSN, ale také nelegitimní, neboť RF v podstatě vyhnala Gruzíny z Jižní Osetie a útočila na důležité body gruzínské infrastruktury. [17]

Na druhou stranu také v kontextu některých myšlenkových prvků pluralistů byl od roku 1990, zejména od začátku tohoto desetiletí, SSSR a později RF jedním z mála velkých států s politickou vůlí a vlivem, především díky svému stálému členství v RB OSN, který v souladu s normami mezinárodního práva hlasoval pro užití vojenské síly Západu vůči vytipovanému státu. Motivy takového chování RF existují minimálně tři.

Prvním motivem RF pro schválení možného užití vojenské síly je nutnost projednávání případné vojenské intervence na půdě Rady bezpečnosti OSN, kterou Rusko považuje za jediné a oprávněné multilaterální fórum pro řešení dané situace. Zároveň RF jako jeden ze stálých členů vlastní na půdě RB právo veta, což Rusku umožňuje v případě ohrožení vlastních zájmů jeho použití a následné zablokování vojenské intervence. Druhým motivem RF pro schválení nebo zdržení se hlasování o rezoluci umožňující zahájení vojenské intervence vůči vytipovanému státu je obava z mezinárodní izolace, kde by se Rusko jako jediný stát ocitlo v případě užití práva veta. Tato izolace by pak poškodila mezinárodní postavení Ruska a oslabila jeho ambice stát se jednou ze světových velmocí. Třetí motiv Ruska je pak stejně jako v případě kritiky vojenské intervence

veden vlastními ekonomickými, politickými a bezpečnostními zájmy. RF je připravena schválit vojenskou intervenci Západu ve snaze o zachování stabilních vztahů s USA, EU a NATO a při pragmatickém očekávání určitých výhod a ústupků. [18]

Důležitost, jakou RF přisuzuje otázce vojenské intervence a jednání o ní, ať již v pozitivním nebo negativním vymezení, je pak přímo či nepřímo patrná ze všech strategických dokumentů RF tj. *Koncepce zahraniční politiky*, *Vojenská doktrína* a *Koncepce národní bezpečnosti*, které byly publikovány během funkčního období prezidentství Borise Jelcina, Vladimira Putina a Dmitrije Medveděva. Následná analýza pak potvrzuje výše popsanou pozici Ruska ve vztahu k vojenským intervencím Západu.

Zatímco v **Koncepci zahraniční politiky RF** z roku 1993 (KZP 1993) je zmínka o postoji Ruska k vojenské intervenci potřeba retrospektivně dohledávat, **Vojenská doktrína RF** z téhož roku (VD 1993) jasně odkazuje na negativní vnímání realizace vojenské intervence, kdy „vnitřní ozbrojené konflikty, které ohrožují životně důležité zájmy RF a mohou být použity jako záminka pro intervenci jiných států do vnitřních záležitostí vytipovaného státu, představují značné nebezpečí“. [19] Na jednu stranu tak VD 1993 varovala ostatní, především pak západní státy, před uskutečněním vojenské intervence, na druhou stranu VD 1993 nevyloučila možnost realizace vlastní vojenské intervence a následně „převzetí peacekeepingové úlohy k zajištění míru v oblasti post-sovětského prostoru“, pokud by zde „došlo k vypuknutí lokální války nebo regionálního konfliktu“. [20] I když **Koncepce národní bezpečnosti RF** z roku 1997 (KNB 1997) o vojenské intervenci přímo nehovořila, je možné najít několik odkazů, které postoj RF nepřímo zmiňují. Podle KNB 1997 může být na jednu stranu použito „efektivních multilaterálních prostředků pro spolupráci a koordinaci mezinárodních bezpečnostních vztahů“, což nevylučuje možnost realizace vojenské intervence k dosažení tohoto cíle, na druhou stranu ale jen za předpokladu „zapojení Ruska do mezinárodních organizací, jako jsou OSN a OBSE“, to znamená, že případná vojenská intervence by měla být konzultována s Ruskem a schválena na půdě RB OSN. [21] Na jiném místě pak KNB 1997 zdůraznila, že „multipolární uspořádání světa představuje účinný prostředek proti ... unilaterálnímu řešení klíčových mezinárodních problémů, včetně vojenských“, čímž Rusko jasně označilo snahy západních států o použití vojenské síly bez souhlasu RB jako nežádoucí. [22]

Stejný postoj Ruské federace k vojenským intervencím Západu je možné nalézt také ve všech třech ruských doktrinálních dokumentech, které byly uveřejněny během prvního funkčního období prezidenta Vladimira Putina v roce 2000. Například **Koncepce národní bezpečnosti RF** z roku 2000 (KNB 2000) považovala za jednu z vnějších hrozeb národní bezpečnosti jednak „snahy některých států o oslabení role mezinárodních organizací kolektivní bezpečnosti“ jako je OSN či OBSE, ale také „pokusy o unilaterální řešení klíčových otázek světové politiky“. [23] Zbývající dva strategické dokumenty tj. **Vojenská doktrína RF** (VD 2000) a **Koncepce zahraniční politiky RF** (KZP 2000) pak velmi podobně vyjádřily znepokojení nad „jednostranným využitím vojenských akcí pod záminkou „humanitární intervence“ bez schválení RB OSN, které obcházejí obecně uznávané zásady a normy mezinárodního práva“ [24] a označily za nežádoucí trend „směřující k vytvoření unipolární struktury světa s vojenskou nadvládou USA“, neboť „tato strategie unilaterálních akcí může destabilizovat mezinárodní situaci ...“ [25] Všechny tyto přímé či nepřímé odkazy na intervenci v jednotlivých dokumentech pak jasně souvisely s použitím vojenské síly Západu bez mandátu RB OSN ve SRJ

v roce 1999, ve kterém RF viděla zjevný příklad ignorování ruských zájmů ze strany NATO, které si nárokovalo rozhodující roli v Evropě, a to i bez ohledu na rozhodnutí OSN a standardy mezinárodního práva. Na druhou stranu podle všech tří strategických dokumentů je RF s pověřením RB OSN připravena účastnit se peacekeepingových operací nejen v zemích bývalého Sovětského svazu, ale i jinde ve světě s cílem stabilizovat konfliktní situaci a zajistit podmínky pro mírové řešení. Zároveň RF v těchto strategických dokumentech s odkazem na „podporu ideologie vytváření multipolárního světa“ [26] a „posílení mezinárodního postavení Ruska prostřednictvím OSN“ [27] nevyloučila možnost jednání a schválení vojenské intervence, která bude projednána na půdě OSN a bude mít jasný mandát RB.

Jen minimum změn v postoji RF k vojenským intervencím Západu se objevilo ve všech třech doktrinárních dokumentech, které byly publikovány během prezidentství Dmitrije Medveděva. Přestože se **Koncepce zahraniční politiky RF** z roku 2008 (KZP 2008) o vojenské intervenci přímo nezmiňuje, je možné najít na několika místech odkazy, které s touto problematikou souvisejí. Na jednu stranu KZP 2008, stejně jako předchozí dokumenty, zdůraznila v otázkách národní bezpečnosti nesouhlas s „unilaterálními akcemi, které pouze destabilizují mezinárodní situaci a ignorují principy mezinárodního práva“, [28] což opět souvisí s odmítnutím trendu jednostranných vojenských intervencí Západu, jako v případě SRJ v roce 1999, ale také Iráku v roce 2003. Na druhou stranu podle KZP 2008 bude RF i nadále „v souladu s mezinárodním právem aktivně podporovat mírové řešení konfliktů v zemích Společenství nezávislých států a v rámci mírové mise hledat dohodu mezi zúčastněnými stranami ...“. [29] Pojem vojenské intervence přímo nezmiňuje ani nová **Národní bezpečnostní strategie RF do roku 2020** z roku 2009 (NBS 2009), která ovšem v části věnované prioritním zájmům RF klade důraz na ochranu vlastních občanů v tzv. blízkém zahraničí, přičemž tento problém bývá používán k legitimizaci ruského konfliktu s Gruzii v srpnu 2008. Stejně tak s tehdejší situací v Abcházii a Jižní Osetii souvisel i odkaz v SNB 2009 na nutnost působení ruských vojenských kontingentů v konfliktních oblastech, které podporují mezinárodní stabilitu. [30] Podobně **Vojenská doktrína RF** z roku 2010 (VD 2010) na jednu stranu s odkazem na předchozí vojenské intervence Západu bez mandátu RB vyjmenovává mezi hlavní vojenské nebezpečí „použití vojenské síly na území států sousedících s RF v rozporu s Chartou OSN a dalšími normami mezinárodního práva“. [15] Na druhou stranu VD 2010 zmiňuje možnost použití ozbrojených sil za hranicemi RF k ochraně národních zájmů a ruských občanů a k zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Zároveň je RF ve snaze předcházet vojenským konfliktům připravena rozšířit okruh partnerských států a „rozvíjet s nimi spolupráci na základě společných zájmů v oblasti posilování mezinárodní bezpečnosti v souladu s ustanoveními Charty OSN“. [32]

Vedle strategických dokumentů představuje důležitý zdroj pro pochopení postoje RF k vojenským intervencím odborná diskuze na toto téma, která se v souvislosti s možnou vojenskou intervencí v Sýrii, ale i událostmi tzv. arabského jara rozpoutala například na stránkách ruského týdeníku *Nezavisimoje voennoje obozrenije* a deníku *Nezavisimaja gazeta*. Převážná část těchto článků a komentářů věnovaných intervenci se zaměřila na koncept vojenské či humanitární intervence a na význam a roli RB OSN při jejich řešení a schvalování. Nicméně z řady těchto článků je patrný spíše negativní postoj daného autora k otázce možného užití vojenské síly vůči vytipovanému státu, které by mělo být použito až jako krajní řešení a to při splnění a dodržení striktně stanovených

pravidel pro realizaci vojenské intervence, jenž vyjmenovává Charta OSN. Zároveň tyto články také ostře kritizují západní státy za zneužívání vojenské síly a zasahování do suverenity některých států pod záminkou humanitární intervence, která je realizována bez souhlasu RB OSN. V tomto ohledu se pak Alexej Moisejev ve svém článku zaměřuje na případy západních vojenských intervencí, například v bývalé Jugoslávii v roce 1999, Iráku v roce 2003 a Libyi v roce 2011, které byly uskutečнены v rozporu s Chartou OSN, neboť neměly mandát RB OSN. [33] Podobně se kritikou západních intervencí zabýval i článek s názvem „Moderní filozofie internacionalismu“, který kromě příkladů obcházení RB ze strany Západu zdůrazňuje, že Rusko je připraveno „na zásadní dialog o zlepšení právních aspektů použití síly v mezinárodních vztazích v kontextu globalizace“. [34]

Otázka vojenské intervence se v posledních několika měsících stala jedním z důležitých témat také na stránkách internetové verze ruského deníku *RIA Novosti*, kde se různé články a komentáře intenzivně věnovaly mimo jiné vojenské intervenci států NATO v Libyi v roce 2011. Například Alexej Feněnko v rozhovoru pro Valdai Discussion Club upozornil na nejednotný přístup západních států, které realizaci vojenské intervence v Libyi jasně překročily mandát RB OSN, jenž se vztahoval pouze na kontrolu bezletové zóny nad Libyí. [35] Naopak Fjodor Lukjanov se ve svých komentářích spíše než kritice západních intervencí věnoval nejednotnému postoji RF v zahraniční politice v souvislosti s řešením konfliktu situace v Libyi, kdy zatímco prezident Dmitrij Medveděv s užitím síly vůči Libyi nepřímo souhlasil, premiér Vladimir Putin naopak vojenskou operaci Západu ostře odsoudil. [36]

4. Vojenské intervence Západu bez mandátu RB OSN a pozice Ruska

Jak bylo výše zmíněno, RF sama sebe prezentuje za globálního aktéra, jenž v převážné většině případů odmítá užití vojenské síly vůči vytipovanému státu, které vnímá až jako krajní řešení, neboť porušuje svrchovanost daného státu. Zároveň RF vystupuje velmi ostře proti jakémukoliv užití vojenské síly ze strany Západu bez pověření rezoluce RB OSN, které považuje za hrozbu světové bezpečnosti a vnímá ho jako pokus o oslabení pozice Ruska v mezinárodní politice. Příkladem kritického postoje Ruska vůči vojenské intervenci Západu bez zmocnění Rady bezpečnosti OSN bylo jednak koncem března 1999 letecké bombardování Svazové republiky Jugoslávie (SRJ) ze strany některých států NATO, ale také vojenská intervence USA a jejich spojenců do Iráku v březnu 2003.

4.1 Vojenská intervence v bývalé Svazové republice Jugoslávie v roce 1999

Prvním analyzovaným příkladem postoje RF k vojenské intervenci západních států bez mandátu RB OSN je letecké bombardování SRJ koncem března 1999 spojeneckými silami NATO v rámci operace Spojenecká síla (OAF 1999), kdy NATO své jednání zdůvodňovalo snahou o zamezení etnických čistek a násilí na civilním obyvatelstvu, kterého se navzájem dopouštěly obě strany tj. jak Kosovská osvobozenecská armáda

(UČK), tak srbské vojenské a policejní jednotky, a to na základě doktríny o dodržování lidských práv, jenž převyšuje státní suverenitu. „Zatímco hlavní ozbrojená síla kosovských Albánců UČK byla Západem prezentována jako skutečně národně osvobozenecská síla, která bojuje proti represivnímu režimu Slobodana Miloševiče v Bělehradu, pohled RF vycházel z názoru, že UČK je naprosto nelegitimní a teroristická organizace, která je napojena na organizovaný zločin a spokojí se jen s odtržením Kosova od Srbska.“ [37]

Jak se začátkem roku 1998 kosovské krize stupňovala a stala se velmi aktuálním problémem pro ruskou vládu a prezidenta RF, zaklíněného mezi snahu hrát konstruktivní roli a mezinárodní tlak vyplývající z neklidné ruské domácí politiky, snažil se Boris Jelcin napravit nedůraznost zahraniční politiky RF. Ta byla oslabena během působení Andreje Kozyreva coby ministra zahraničí v letech 1992-1996, kdy politika RF na Balkáně byla podřízena cílům udržovat stabilní vztahy se západními demokraciemi. Výsledkem této politiky pak bylo mimo jiné dosažení konsenzu Ruské federace a západních pozic v otázce ukončení krvavého konfliktu v rozpadající se Jugoslávii v podobě ruské podpory Všeobecné rámcové smlouvy pro mír v Bosně a Hercegovině (daytonská smlouva), podepsané v prosince 1995. Naproti tomu nástupce A. Kozyreva ve funkci ministra zahraničí Jevgenij Primakov [38] prosazoval více asertivní přístup Ruska vůči Západu a stavěl se proti separatismu Kosova a použití vojenské síly ze strany NATO bez souhlasu RB OSN. [39]

V tomto duchu pak političtí představitelé RF v čele s novým ministrem zahraničí Igorem Ivanovem, [40] premiérem J. Primakovem [41] a v omezené míře i prezidentem B. Jelcinem vyvíjeli řadu měsíců před zahájením operace Spojenecká síla (24.3 - 10.6. 1999) diplomatické úsilí ve vztahu k USA, NATO, EU, ale především vůči prezidentovi SRJ Slobodanu Miloševičovi, s cílem předejít vojenskému řešení situace. Zároveň RF nejprve v březnu 1998 schválila rezoluci RB OSN č. 1160, která uvalila embargo na dovoz zbraní do SRJ a následně v září 1998 ruská vláda podpořila rezoluci RB OSN č. 1199, která vyjádřila hluboké znepokojení na prudkým zhoršením humanitární situace v Kosovu a podobně jako předchozí rezoluce pohrozila dalšími opatřeními k nastolení míru a stability v regionu a poprvé vyzvala k vyslání mezinárodní monitorovací komise do Kosova. Rusko ovšem svoji podporu oběma rezolucím Rady bezpečnosti OSN podmínilo požadavkem právního závazku, že tyto rezoluce nebudou interpretovány jako zmocnění pro užití vojenské síly vůči SRJ. [42]

Nicméně jakmile v období od února do března 1999 skončilo neúspěchem několik kol jednání o Kosovu na zámku Rambouillet nedaleko Paříže, během nichž se nepodařilo přesvědčit prezidenta S. Miloševiče, aby přijal dohodu o Kosovu a rozmístění cizích vojenských sil v provincii, NATO se rozhodlo pro OAF 1999, která byla zahájena dne 24. března bombardováním SRJ. Tváří v tvář vyhocení kosovské krize v NATO převládl názor, že „nečinnost ve vážné situaci v Kosovu by podkopala jeho politiku i věrohodnost západních institucí a transatlantického vztahu“. Zároveň stoupenci zásahu argumentovali především morálními a politickými faktory. Například generální tajemník NATO Javier Solana poukázal na nutnost zabránit dalšímu utrpení kosovských Albánců a předejít humanitární katastrofě vrcholící mimo území NATO. [43] RF ovšem tyto argumenty neuznala a reakce na vojenskou akci NATO pak byla do značné míry ambivalentní.

Na jednu stranu Ruská federace i během OAF 1999 pokračovala ve své diplomatické činnosti. Jejím výsledkem bylo začátkem června 1999 uzavření mírové dohody

o poválečném řešení situace v Kosovu mezi zvláštním představitelem Ruska pro konflikt v Jugoslávii Viktorem Černomyrdinem a finským prezidentem Martti Ahtisaarim. Tu společně s rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1244 opravňující mezinárodní vojenskou a civilní přítomnost v Kosovu schválil dne 10. června srbský prezident Slobodan Milošević. [44]

Na druhou stranu RF operaci Spojenecká síla 1999 ostře odsoudila. Podle ruského premiéra J. Primakova bylo zahájení OAF 1999 „skutečný šok pro Rusko“, [45] přičemž J. Primakov v reakci na letecké bombardování Srbska spojeneckými silami NATO zrušil svoji oficiální návštěvu Washingtonu, když během cesty do USA nařídil obrátit letadlo zpět do Moskvy. Podobně ostře proti OAF 1999 vystoupil i ministr zahraničí Igor Ivanov, podle kterého mělo „bombardování vytvořit humanitární katastrofu“, přičemž obvinil západní státy, že „cílem agrese ze strany NATO je smazat Jugoslávii a její občany z povrchu země“. [46, 47] Zároveň Igor Ivanov zdůraznil, že „obranou práva Jugoslávie na suverenitu dnes bráníme budoucnost světa a Evropy proti pozdější formě neokolonialismu NATO“. [48] Ještě dál šel tehdejší starosta Moskvy Jurij Lužkov, který volal nejen po ekonomické a humanitární pomoci SRJ, ale také požadoval vyslání obranné vojenské techniky do Bělehradu a zajištění „silného a efektivního vedení schopné ... chránit naše národní zájmy na mezinárodní scéně“. [49]

Důvodů, proč Rusko kritizovalo vojenský zásah spojeneckých sil NATO proti SRJ v rámci OAF 1999, bylo několik. Prvním důvodem bylo úzké partnerství se Srbskem, které Rusko považovalo za svého historického spojence a postavilo se v počáteční fázi kampaně proti SRJ na stranu S. Miloševiče. Druhým důvodem negativní reakce RF na OAF 1999 bylo vědomé porušení článku 53 Charty OSN ze strany NATO, které k zásahu nemělo mandát RB OSN, čímž byla intervence nelegální. Třetím důvodem byly pochybnosti RF o legitimitě vojenské intervence, protože USA od počátku zaujaly jednostranné stanovisko a některá klíčová tvrzení kosovských Albánců se zdála být záměrně přehnaná. A konečně čtvrtým důvodem ruské kritiky OAF 1999 bylo porušení ženevské úmluvy o ochraně civilního obyvatelstva v době války z roku 1949 a Závěrečného Helsinského aktu z roku 1975 spojeneckými silami NATO v podobě bombardování civilních cílů a zabíjení civilního obyvatelstva.

Zároveň operace Spojenecká síla 1999 přinesla pro Rusko několik zásadních a závažných poznatků. Za prvé, OAF 1999 přesvědčila RF o rostoucím vlivu NATO a jeho připravenosti použít vojenskou sílu za hranicemi svého obranného okruhu bez schválení Rady bezpečnosti OSN. Za druhé, bombardování SRJ jednotkami NATO potvrdilo nejhorší obavy Ruska a to, že jeho názor v rámci Stálé společné rady NATO-Rusko i mimo ni má jen minimální váhu. Za třetí, OAF 1999 ukázala na snížení významu a vlivu Ruska, které bylo silně postižené finanční krizí ze srpna 1998, ve světové politice, a potřebu budovat zahraniční politiku nenavislou na Západě. [50]

4.2 Vojenská intervence v Iráku v roce 2003

Druhým zkoumaným příkladem postoje Ruska k vojenské intervenci Západu bez mandátu Rady bezpečnosti OSN je pak válka USA a jejich spojenců v Iráku tzv. druhá irácká válka (od 20. března 2003 do 1. května 2003). „Během přípravy vojenského úderu na Irák (operace Irácká svoboda, OIF 2003) shromažďovaly USA systematicky a s velkým nasazením lidských sil i technických prostředků argumenty ve prospěch dvou

zásadních tezí: Saddám Husajn byl zapleten do teroristických útoků, Saddám vlastní silný arzenál zbraní hromadného ničení (ZHN) a chystá se je použít proti USA a jejich spojencům“. [51] Zároveň americký prezident George W. Bush ve svých třech projevech během roku 2002 opakovaně zdůraznil další tři argumenty ve prospěch invaze do Iráku: „Irák a al-Ká’ida mají společného nepřítele, kterým jsou USA, Saddám Husajn se nepokrytě radoval z teroristických útoků na USA, během uplynulých let se mezi oběma stranami uskutečnilo několik setkání na vysoké úrovni, Irák poskytl teroristům odborný vojenský a záškodnický výcvik.“ [52]

Stoupenci operace Irácká svoboda 2003 tak zásah v Iráku obhajovali především hrozbou ZHN, které údajně měl Saddám Husajn, nebezpečností jeho setrvání u moci a hrozbou, kterou pro USA a každou demokratickou zemi představuje, ale také napojením S. Husajna na teroristickou síť al-Ká’idu a jeho financování této a dalších teroristických skupin, což například v únoru 2003 na půdě OSN potvrdil americký ministr zahraničí Colin Powell. Nicméně podle Jana Eichlera, základem války proti Iráku byla gigantická politická konstrukce, která nebyla postavena na prokázaných faktech, ale především na představách o tom, co vše by mohlo nastat, kdyby se na Irák neudeřilo. [53]

Stejně jako vojenskou intervenci sil NATO do SRJ (OAF 1999), také následnou spojeneckou invazi USA a Velké Británie do Iráku (OIF 2003), která demonstrovala nejen vojenskou a politickou nadřazenost USA, ale také nový směr jejich zahraniční a bezpečnostní politiky, vyznačující se po 11. září prvky unilateralismu a militarismu, RF kriticky odsoudila. [54] Zároveň podobně jako u příprav na vojenskou intervenci do SRJ, také v případě unilaterálního rozhodnutí USA o zahájení vojenského útoku na Irák se postoj Ruska vyznačoval protichůdnými signály.

Na jednu stranu Rusko stupňovalo tlak na Bagdád, aby se irácký režim snažil co nejvíce spolupracovat s představiteli OSN při hledání ZHN. Zároveň ruský prezident Vladimir Putin měl v této době zájem na udržení dobrých vztahů a zachování stabilního politického a hospodářského partnerství se Spojenými státy, proto ruský prezident vyjádřil další podporu spolupráci s USA, což bylo daleko více důležitější pro Rusko, než pro samotný osud Saddáma Husajna. [55] To potvrdil V. Putin na konci ledna 2003 ve svém projevu k Kyjevě: „Dosáhl jsem skutečně dobré úrovně vzájemných vztahů s USA a vážíme si toho ... Způsob, kterým stavíme mezinárodní bezpečnost je daleko více důležitější, než samotný Irák.“ [56] Podobně v duchu udržení stabilních rusko-amerických vztahů hovořil i ministr zahraničí Igor Ivanov, podle kterého „Rusko věří, že Moskva a Washington budou koordinovat svoje akce v duchu spolupráce mezi RF a USA, která je vymezena společnou deklarací“. [57]

Na druhou stranu se Ruská federace připojila ke koalici států, které se stavěly kriticky vůči válce v Iráku. Rusko společně s Německem a Francií zdůraznily, že nejvyšším orgánem, který má rozhodnout o použití vojenské síly proti Iráku, je Rada bezpečnosti OSN a odmítly užití vojenské síly vůči Iráku před uveřejněním výsledků zbrojních inspektorů OSN. Zároveň Vladimir Putin, stejně jako představitelé Francie a SRN, příliš nevěřil argumentům USA, které ospravedlňovaly válku v Iráku. [58]

Druhá irácká válka tak byla z pohledu Ruska nelegální, protože „neměla druhou rezoluci, přičemž proti textu, který by měl obsahovat zmocnění užít všechny nezbytné prostředky, se vyjádřily nejen Rusko a Čína, ale také Francie, celkem tedy tři z pěti stálých členů Rady bezpečnosti OSN. A navíc tato válka byla i jednoznačně nelegitimní,

protože se nepotvrdil ani jeden ze dvou hlavních důvodů jejího zahájení (ani irácké ZHN, ani Saddámova úloha v událostech ze dne 11. 9. 2001)“.^[59]

Následná reakce V. I. Putina^[60] na OIF 2003 byla proto poměrně ostrá. Ve svém projevu z 20. března 2003 ruský prezident válku v Iráku jednoznačně odsoudil, s tím, že „vojenská akce nemůže být ospravedlněna ..., neboť ji nebylo zapotřebí, ... protože Irák nepředstavuje hrozbu pro sousední státy a další země...“^[61] Vojenskou akci proti Iráku pak dále V. I. Putin označil za „velkou politickou chybu“.^[62] Zároveň podle ruského tisku, např. Nezávisimaja gazeta, bylo Rusko na jaře 2003 připraveno vyslat svoje válečné lodě do Perského zálivu a nevyloučilo ani přímý zásah do průběhu vojenských akcí v Iráku.^[63] Pro případ ruské kritiky vůči válce v Iráku lze nalézt několik důvodů.

Za prvé, RF se obávala, že v důsledku amerického vítězství v Iráku dojde k dalšímu zvýšení politické a vojenské moci USA ve světě, přičemž RF se nelíbilo postupné stupňování vlivu a bezpečnostní spolupráce USA se zeměmi Střední Asie, tedy v oblasti, kterou Rusko považuje za sféru svého strategického zájmu. Za druhé, RF se obávala snížení vlastní pozice v mezinárodní politice v důsledku unilaterální politiky USA, která byla v rozporu s ruským konceptem multilateralismu. Zároveň Rusko obvinilo NATO ze zneužívání boje proti globálnímu terorismu k oslabení ruské vojenské moci.^[64] Za třetí, RF se po celou dobu snažila přenést řešení situace kolem Iráku na půdu RB OSN, kde jako stálý člen s právem veta mohla případné jednání o vojenské intervenci do Iráku zablokovat nebo se zdržet hlasování. Následnou vojenskou intervenci USA a Velké Británie do Iráku bez rezoluce RB OSN vnímala RF jako pokus USA o oslabení pozice OSN a snížení politického, ekonomického a vojenského vlivu Ruska ve světě. A konečně za čtvrté, RF bylo jasné, že vojenské řešení situace ohrozí její ekonomické a energetické zájmy v Iráku. Například ruské soukromé společnosti měly získat lukrativní kontrakty na těžbu irácké ropy. Vedle toho se RF obávala, že OIF 2003 prudce sníží ceny ropy, na jejímž prodeji je ruská ekonomika silně závislá.^[65, 66]

Vojenská intervence do Iráku v březnu 2003 pak způsobila několik změn v zahraniční a bezpečnostní politice RF. Za prvé, došlo k částečné změně postoje Ruska vůči USA, ačkoliv spolupráce obou zemí pokračovala a Rusko mělo nadále zájem na stabilních vztazích s USA. Za druhé, Rusko se ve své zahraniční politice orientovalo více na vybrané evropské země, přičemž v této souvislosti využilo rozporu NATO, kdy na jedné straně státy jako USA a Velká Británie podporovaly válku v Iráku, a na straně druhé, například Francie, Německo aj. se stavěly proti vojenské intervenci. Za třetí, došlo k dalšímu posílení bezpečnostní politiky RF, která vnímala globální terorismus jako vážnou hrozbu národní bezpečnosti a boj proti němu považovala za jednu z bezpečnostních priorit.^[67]

5. Pozice Ruska k vojenským intervencím Západu s mandátem RB OSN a s částečným pověřením RB OSN

V protikladu s výše zmíněnou kritikou vojenských intervencí schválila RF za posledních dvacet let na půdě RB OSN v souladu s normami mezinárodního práva několik rezolucí, které umožnily užití vojenské síly ze strany Západu proti vytípanému státu. Tento postoj je ovšem nutné sledovat v kontextu konkrétního případu vojenské

intervence, a to jednak s ohledem na zájmy Ruska při zachování stabilních vztahů se Západem, ale také na snahu nezůstat v dané situaci izolovaný ze strany mezinárodního společenství, což by ohrozilo ambice RF na velmocenské postavení. V souladu s těmito motivy pak Rusko podpořilo vojenskou intervenci USA a jejich spojenců do Afghánistánu v roce 2001, která měla jasný mandát RB OSN, a nepřímou souhlasilo s vojenským zásahem západních států a později NATO, které měly částečný mandát RB OSN, v Libyi v roce 2011.

5.1 Vojenská intervence v Afghánistánu v roce 2001

Spojenecká intervence do Afghánistánu v rámci operace Trvalá svoboda (OEF 2001), deklarovaná jako součást americké války s globálním terorismem, proběhla od 7. října do 8. listopadu 2001. Spojené státy a jejich spojenci se pro vojenský útok proti Afghánistánu rozhodly v reakci na teroristické útoky z 11. září 2001, ze kterých byla obviněna teroristická organizace al-Ká'ida v čele s Usámou bin Ládinem. Hlavním cílem invaze bylo zajetí bin Ládina a dalších členů teroristické organizace al-Ká'ida stejně jako zničení islamistického režimu Talibánu, který al-Ká'idu podporoval a na území Afghánistánu jí poskytoval bezpečné útočiště. Poté, co USA daly afghánské vládě ultimátum, aby jim vydala bin Ládina a přestala podporovat teroristy, zejména jejich výcvikové tábory, a Tálibán pouze nabídl vydání bin Ládina do Pákistánu, kde by byl souzen podle islámského práva, rozhodla se Bushova administrativa pro vojenský úder na Afghánistán. OEF 2001 tak byla jasnou odpovědí na nebyvale ničivé a šokující teroristické útoky z 11. 9. 2001.

Není bez zajímavosti, že Ruská federace sama sebe vnímá jako stát, který dlouhodobě bojuje proti mezinárodnímu terorismu. Jako boj proti terorismu se Rusko snažilo ospravedlnit svoji intervenci koncem roku 1999 do Čečenska, jejímž důvodem byl jednak vstup oddílů Šamila Basajeva do sousedního Dagestánu pod heslem ustanovení islámského kálifátu na Kavkaze, ale také bombové útoky v Moskvě a Volgodoňsku v září 1999, ze kterých byli obviněni čečenští teroristé. [68]

Nový rozměr hrozby terorismu a boje proti němu přinesly teroristické útoky na USA z 11. září 2001, které v Rusku vytvořily principiálně rozdílnou sociální a politickou atmosféru. Na jednu stranu ruský prezident Vladimir Putin viděl v daném vývoji příležitost k posílení svého domácího a mezinárodního postavení a k přebudování vztahů s USA a novému definování hrozeb národní bezpečnosti Ruska charakterizované globálním terorismem. Na druhou stranu následná podpora západních zemí a USA v boji proti globálnímu terorismu ze strany V. Putina nebyla taktická, ale spíše vycházela z jeho základní důvěry v systém. [69]

V. Putin byl prvním prezidentem, který po teroristických útocích volal americkému prezidentovi G. W. Bushovi a nabídl nejen sympatie, ale zdůraznil, že Rusko bude plně stát společně s USA v boji proti globálnímu terorismu. Ačkoliv řada ruských vojenských poradců a expertů chtěla podmínit ruskou podporu USA výměnou za přísliby nerozšiřování NATO směrem k ruským hranicím, V. Putin okamžitě podpořil vytvoření protiteroristické koalice, k níž se Rusko připojilo. Postoj Ruské federace asi nejlépe vystihl prezident V. Putin ve svém televizním vystoupení z 24. září 2001, kde odsoudil barbarské útoky, opakovaně vyzval mezinárodní společenství, aby spojilo úsilí v boji proti globálnímu terorismu a zdůraznil, že „ruská pozice se nezměnila, jsme přirozeně

nadále připraveni přispět v boji proti terorismu“. [70] Zároveň prezident Vladimir Putin definoval konkrétní zapojení Ruska při plánovaných protiteroristických operacích v Afghánistánu.

Podle VI. Putina měla pomoc RF spočívat minimálně v pěti bodech. Za prvé, v intenzivní mezinárodní spolupráci mezi zvláštními službami Ruska a USA, přičemž RF byla nadále připravena poskytovat informace, které má k dispozici o infrastruktuře a umístění teroristů a jejich vojenských táborech. Za druhé, Rusko bylo připraveno otevřít svůj vzdušný prostor pro letadla přepravující humanitární náklad do oblastí, kde se odehrávají protiteroristické operace. Za třetí, v dohodě RF se středoasijskými státy o poskytnutí jejich leteckých základů k vojenským operacím spojenců. [71] Za čtvrté, Ruská federace byla připravena v případě potřeby účastnit se mezinárodních pátracích a záchranných operací. Za páté, v rozšiřování spolupráce s mezinárodně uznávanou vládou Afghánistánu a v podpoře afghánských ozbrojených sil ve formě dodávek zbraní a vojenského materiálu. [72] Další formy spolupráce při protiteroristických akcích ruský prezident nevyloučil. [73]

Zároveň Ruská federace na půdě OSN hlasovala pro přijetí několika rezolucí Rady bezpečnosti, které odsoudily teroristické útoky na Spojené státy z 11. září 2001 (rezoluce RB č. 1368/2001), vyzvaly mezinárodní společenství k účinnému boji proti mezinárodnímu terorismu (rezoluce RB č. 1373/2001) a přiřkly Talibánu zodpovědnost za to, že dovolil, aby území Afghánistánu bylo zneužito jako základna pro teroristické operace al-Ká'idy ve světě (rezoluce RB č. 1378/2001). [74]

Důvody, které vedly Ruskou federaci resp. VI. Putina k podpoře USA ve válce proti talibánskému režimu a al-Ká'idě v Afghánistánu, byly zcela pragmatické. Za prvé, RF se po dlouhé době ocitla v situaci, kdy byla považována ze strany USA a NATO za důležitého a rovnocenného partnera v boji proti globálnímu terorismu. Za druhé, VI. Putin od účasti Ruska v protiteroristické koalici očekával jednak zintenzivnění politických vztahů s USA, [75] a zároveň věřil v podporu ruské politiky v Čečensku, která následně měla zlepšit pozitivní obraz Ruska v očích Západu. Za třetí, Rusko si od svojí podpory USA slibovalo zlepšení ekonomické pozice, především v souvislosti s plánem na zvýšení prodeje nerostných surovin do nových zemí, včetně USA. Za čtvrté, VI. Putin očekával podporu USA a dalších západních zemí při vstupu RF do Světové obchodní organizace, ovšem za relativně příznivých podmínek pro Rusko. Za páté, vojenská operace v Afghánistánu byla legální, neboť byla schválena rezolucí RB OSN, které Rusko přiřazuje klíčový význam v mezinárodních bezpečnostních vztazích. [76] Zároveň OEF 2001 byla i legitimní, protože měla jasný a zcela nezpochybnitelný důvod, kterým byla přeměna Afghánistánu v základnu i rukojmí teroristické sítě al-Ká'idy. [77]

5.2 Vojenská intervence v Libyi v roce 2011

Poněkud odlišná situace panovala ze strany Ruské federace v případě vojenské intervence Západu s částečným pověřením RB OSN v Libyi. RF sice na jednu stranu nepřímou souhlasila s vojenským zásahem vůči Libyi, ale na druhou stranu Rusko úplně nesdílelo se západními státy názor na nutnost vojenského řešení konfliktní situace v Libyi a obávalo se překročení rezoluce RB OSN ze strany Západu.

Vojenskému zásahu západních států předcházelo vypuknutí masových protestů v polovině února 2011 ve městě Benghází na východě Libye, které se následně rozšířily

do dalších libyjských měst, včetně hlavního města Tripolisu. V reakci na tyto nepokoje rozhodl diktátor Muammar Kaddáfí (u moci byl od vojenského převratu v roce 1969) o nasazení pozemního vojska, letectva i námořnictva, a také policejních sil a polo-vojenských organizací k potlačení protestů. Nicméně snaha M. Kaddáfího o udržení mocenského postavení společně s brutálním postupem vojenských a policejních složek proti demonstrantům jen dále umocnily odpor a zhoršily situaci, která v zemi přerostla v občanskou válku mezi odpůrci režimu M. Kaddáfího a jeho vládními silami na straně jedné a opozičními silami sdruženými v přechodné národní radě na straně druhé.

Přestože Rusko zaujalo k událostem v Libyi spíše neutrální stanovisko, to znamená, že se ani vojensky a ani výrazně politicky neangažovalo při řešení krizové situace, nezůstala RF v případě Libye až tak zcela pasivní, a to ze dvou hlavních důvodů. Za první, Ruská federace měla v Libyi silné ekonomické zájmy. Poté co Ruská federace v dubnu 2008 odpustila Libyi dluh ve výši 4,5 mld. USD vzniklý z dob SSSR, uzavřely ruské společnosti s libyjskými firmami kontrakty ve výši 10 mld. USD. Za druhé, libyjská krize zvýšila pro Ruskou federaci otázku ohledně fungování a dodržování principů mezinárodního práva, především uplatňování práva vojenské intervence z humanitárních důvodů stejně jako respektování role OSN a počínání NATO v dané situaci. [78]

Kromě toho události spojené s řešením konfliktní situace v Libyi ukázaly na nekonzistentnost zahraniční politiky Ruska. Na jednu stranu RF opakovaně kritizovala možnost mezinárodní vojenské intervence spojeneckých sil NATO a některých arabských zemí proti M. Kaddáfímu, kterou označila za neopodstatněnou a neadekvátní. Například ruský prezident Dmitrij Medveděv v této souvislosti varoval před nebezpečím vzestupu fanatismu a rozšířením extremismu na Blízkém východě a v severní Africe. Podobně ruský premiér Vladimir Putin důrazně varoval před vnějším zasahováním do situace v Libyi, jenž by podle něj mohlo vést k nástupu islamismu a jeho následné rozšíření v oblasti severní Afriky by mohlo negativně ovlivnit situaci v dalších regionech, například v ruském severním Kavkaze. [79] Na druhou stranu Rusko dne 6. února 2011 schválilo řešení RB OSN č. 1970 o zavedení embarga na dovoz zbraní do Libye, a to navzdory tomu, že v jeho důsledku ruská společnost Rosoborenexport přišla o zakázku ve výši čtyř mld. USD kvůli nerealizovaným dodávkám ruských zbraní do Libye. [80]

Ruská federace se také jako stálý člen RB OSN zdržela dne 17. března 2011 hlasování o rezoluci č. 1973, která zdůraznila, že situace v Libyi představuje hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost a zmocnila členské státy k použití síly za účelem ochrany civilního obyvatelstva, zejména prostřednictvím prosazení bezletové zóny nad Libyí, [81] ale v žádném případě nedala oprávnění k jakékoliv podobě zahraniční okupace. Tento neutrální postoj byl poměrně důležitý a rozhodující krok ze strany Ruska. Zatímco v předchozích podobných případech se RF stavěla velmi kriticky proti jakémukoliv vojenskému zásahu do vnitřních záležitostí dané země a využívala svého práva veta na půdě RB OSN, aby zabránila vojenské intervenci západních zemí vůči vytipovanému státu, v případě Libye odmítl D. Medveděv vetovat rezoluci RB OSN č. 1973, a tak nepřímo souhlasil s vojenským zásahem.

Nicméně následující vojenské operace západních koalic Francie, Velké Británie, USA, Kanady a Itálie v Libyi, [82] která byly koncem března 2011 nahrazeny společnou vojenskou operací pod velením NATO (operace Jednotný ochránce 2011, OUP 2011) vyvolaly v RF protichůdné reakce a znovu potvrdily nekoherentnost zahraniční politiky. Tento nežádoucí trend byl asi nejvíce patrný dne 21. března, kdy V. Putin odsoudil

vojenské akce západních vlád a údery proti Libyi označil za „křížovou výpravu“. Stejně tak kritikou nešetřili ani ruský vicepremiér Sergej Ivanov a ministr zahraničí Sergej Lavrov, podle kterého „Vojenská intervence v Libyi není lékem na krizi, neboť Libyjci by si své problémy měli řešit sami“. [83] Naproti tomu D. Medveděv odmítl přirovnání vojenského zásahu v Libyi ke „křížáckému tažení“, které by podle něj, pokud by tak bylo všeobecně interpretováno, mohlo vést ke střetu civilizací. [84] Zároveň předseda výboru Státní dумы pro mezinárodní záležitosti Konstantin Kosačev přímo podpořil vojenskou akci proti M. Kaddáfímu a vyjádřil solidaritu libyjským opozičním silám. [85] Ve „vstřícném“ postoji prezidenta D. Medveděva vůči západním státům a především odmítnutí Ruska vetovat rezoluci RB OSB lze uvést několik důvodů.

Za prvé, D. Medveděv chtěl zabránit mezinárodní izolaci RF, kde by se jako jediný stát ocitla v případě vetování rezoluce RB, neboť i Čína zvolila jako formu nesouhlasu s vojenskou intervencí v Libyi zdržení se hlasování na půdě RB OSN. Za druhé, sympatie prezidenta D. Medveděva s koalicí západních států v boji proti režimu M. Kaddáfího nebyly o mnoho více než pragmatický krok zaměřený na rozvoj další spolupráce RF s hlavními západními institucemi, především NATO a EU. Vedle toho měl ruský prezident zájem na zachování stabilních vztahů s USA. D. Medveděv si totiž velmi dobře uvědomoval význam USA a EU a potřebu jejich ekonomické a technologické pomoci při procesu modernizace RF. Za třetí, případná spolupráce Ruska se Západem při řešení krizové situace v Libyi byla pro D. Medveděva více symbolická než věcná. Pokud by totiž RF byla západními státy vyzvána, aby se zhostila role prostředníka mezi libyjským vůdcem M. Kaddáfím a opozicí, potvrdilo by to význam Ruska jako klíčového globálního aktéra mezinárodních bezpečnostních vztahů. [86]

I když prezident D. Medveděv během summitu G-8 v Deauville v květnu 2011 veřejně vyzval M. Kaddáfího k odstoupení a nařídil omezení obchodních aktivit ruských společností v Libyi, nepovažoval argumenty Západu pro vojenskou intervenci v Libyi za zcela legitimní a ohledem na rozsah rezoluce RB OSN č. 1973, kterou nakonec podepsal až v srpnu 2011, ani za úplně legální. Přesto dne 1. září 2011 uznala RF jako 73. stát novou přechodnou národní radu za jedinou legitimní vládu Libye.

6. Závěr

Smyslem předkládaného článku bylo na pozadí teoretické debaty mezi pluralisty a solidaristy v rámci anglické školy popsat jednání Ruska ve vztahu ke čtyřem již proběhlým vojenským intervencím Západu, konkrétně v bývalé Svazové republice Jugoslávie, Afghánistánu, Iráku a Libyi v letech 1999–2011.

V případě vojenské intervence v bývalé Jugoslávii v roce 1999 a Iráku v roce 2003 odsoudila RF postup a jednání západních států a NATO v těchto zemích. Důvody ruské kritiky byly minimálně čtyři. Prvním byla neexistence jasného mandátu RB OSN pro tyto dvě vojenské intervence, které tak byly nelegální. Druhým důvodem kritiky byly pochybnosti o legitimnosti využití vojenské síly ze strany Západu proti těmto dvou státům. Třetím důvodem pak byly tradičně historické vazby a vztahy v případě Srbska a ekonomické, politické, energetické, vojensko-bezpečnostní zájmy v případě Iráku, které vedly Rusko k ostré kritice Západu za použití vojenské síly proti těmto státům. A konečně posledním důvodem byla obava Ruska ze ztráty vlivu a pozice jak v těchto zemích, tak také na úkor USA ve světě.

Naopak v případě vojenské intervence USA a jejich spojenců v Afghánistánu v roce 2001 schválila Ruská federace řadu rezolucí RB OSN ospravedlňujících užití vojenské síly vůči proti talibánskému režimu a podpořila Spojené státy v boji proti globálnímu terorismu, a to nejméně ze čtyř důvodů. Prvním byl legální charakter vojenské intervence, která měla jasné pověření ze strany RB OSN. Druhým důvodem byla legitimnost vojenské intervence, která měla jasný a zcela nezpochybnitelný důvod. Třetím důvodem bylo ruské očekávání zlepšení politických a ekonomických vztahů s USA. A konečně čtvrtým důvodem byla snaha o uznání ruské politiky v Čechách ze strany Západu.

V případě západní vojenské intervence v Libyi v roce 2011, která měla částečný mandát RB OSN, zaujala RF spíše ambivalentní stanovisko v důsledku nejednotné domácí a zahraniční politiky. Na jednu stranu prezident D. Medveděv odmítl vetoovat rezoluci RB OSN o vyhlášení bezletové zóny na Libyi, čímž nepřímě souhlasil s následnou vojenskou intervencí, kterou ovšem nepovažoval za legální a legitimní. Na druhou stranu premiér V. Putin společně s ministrem zahraničí Sergejem Lavrovem vojenskou intervenci západních států (později pod společným velením NATO) v Libyi ostře odsoudili.

Problematika vojenských intervencí vůči vytipovanému státu představuje dlouhodobě aktuální téma, což potvrzuje v současné době velmi intenzivní debata o možném využití vojenské síly proti Sýrii zasažené občanskou válkou. Nicméně na způsob řešení krizové situace v Sýrii prostřednictvím vojenské intervence nepadá všeobecná shoda, ale naopak existují rozdílné názory jak ze strany západních států (ale i mezi nimi), tak RF. Zatímco například USA a Francie prosazují vojenský zásah proti Sýrii jako jediné správné řešení konfliktní situace ve snaze předejít dalšímu zabíjení civilního obyvatelstva, Česká republika sice považuje ozbrojený zásah v Sýrii za nevyhnutelný, ale nikoliv za vhodné řešení. Podle současného ministra zahraničních věcí v demisi Jana Kohouta by proto ČR společně se Švýcarskem a s podporou EU měla prosazovat na půdě RB OSN vznik Mezinárodního soudního tribunálu pro Sýrii, a pokud by tato cesta zklamala, lze uvažovat o jiných možnostech. Naproti tomu Ruská federace se staví velmi ostře proti jakémukoliv vojenskému zásahu vůči jejímu spojenci Sýrii. Důvody ruského odmítání vojenské intervence jsou jednak silné ekonomické, politické a bezpečnostní zájmy, které RF v Sýrii má, ale také obava z destabilizace blízkovýchodního regionu a následků, které by mohly provázet zhroucení režimu Bašára Asada v Sýrii, včetně vypuknutí násilí mezi sunnity a šiity a rozptýlení syrských ZHN.

Použitá literatura, zdroje a poznámky k textu:

- [1] ALLISON, Roy. *Russia, the West, and Military Intervention*. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 3.
- [2] FINNEMORE, Martha. *The Purpose of Intervention: Changing Beliefs about the Use of Force (Cornell Studies in Security Affairs)*. Cornell University Press, 2004, s. 5.
- [3] *Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora*. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2002, s. 9.
- [4] Tamtéž, s. 31.
- [5] K tomu dále srov. *Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora*. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2002. Kapitola VII.
- [6] Dále k tomu srov. Informační centrum OSN v Praze. [online] *Rada Bezpečnosti – funkce a pravomoci*, nedatováno. [cit.7.9.2013]. Dostupné z <<http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?-sub=184>>.

- [7] V širším významu je možné normy definovat jako společné zásady, které popisují jak se státy mají či nemají chovat v konkrétních situacích. Normou se pak v tomto článku rozumí standard vhodného chování aktérů s danou identitou.
- [8] FINNEMORE, Martha. *The Purpose of Intervention: Changing Beliefs about the Use of Force* (Cornell Studies in Security Affairs). Cornell University Press, 2004, s. 6.
- [9] ALLISON, 2013, s. 8.
- [10] Tamtéž, s. 10.
- [11] Viz také: EICHLER, Jan, Legální a nelegální války v dnešním světě. *Vojenské rozhledy*, 2012, roč. 21, č. 3, s. 17-29, ISSN 1210-3292; EICHLER, Jan. Legitimní a nelegitimní války po roce 1990: Perský záliv, Afghánistán a Balkán. *Vojenské rozhledy*, 2012, roč. 21, č. 4, s. 12-24, ISSN 1210-3292.
- [12] Dále k tomu srov. HYNEK, Nikola. Anglická škola a teorie mezinárodních vztahů: obsahový vesmír, akademický svět a kritiky přístupu. *Mezinárodní vztahy*, 2005, roč. 40, č. 2, s. 80, ISSN-0323-1844 a BUZAN, Barry. *From International World to Society? English School Theory and the Social Structure of Globalisation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 40-41.
- [13] Dále srov. ALLISON, 2013, s. 15-16.
- [14] ALLISON, 2013, s. 13.
- [15] V případě první rusko-čečenské války byla důvodem ruské invaze do Čečenska snaha o zklidnění výbušné situace v tomto regionu, který byl v té době zmitán vnitřními nepokoji, a hrozilo jeho odtržení od Ruska. Přestože RF celou situaci interpretovala jako boj proti terorismu a vnitřní záležitost s cílem zachovat územní integritu, zabíjení civilistů a brutalita, se kterou ruské federální jednotky v Čečensku postupovaly, nemohou být ničím ospravedlněny, proto první rusko-čečenská válka byla nelegitimní. Důvodem k druhé rusko-čečenské válce byla invaze do Dagestánu provedená Islámskou mezinárodní brigádou. I v tomto případě se RF snažila invazi do Čečenska ospravedlnit jako vojenskou operaci v rámci boje proti globálnímu terorismu. Nicméně na rozdíl o první čečenské války, Západ uznal druhou čečenskou válku jako legitimní vojenskou akci RF proti terorismu.
- [16] K rusko-gruzínskému konfliktu dále srov. TICHÝ, L. Jaderné odstrašování i spolupráce? (Ruská bezpečnostní a zahraniční politika 2008-2012). *Vojenské rozhledy*, 2012, roč. 21, č. 4, s. 62-63.
- [17] ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 527.
- [18] ALLISON, 2013, s. 13-14.
- [19] Dále srov. *Vojennaja doktrina Rossijskoj Federacii*. Prezident Rossii, 2. listopadu 1993.
- [20] Tamtéž.
- [21] Dále srov. *Koncepcija nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj Federacii*. Sovet bezopasnosti Rossijskoj Federacii, 17. listopadu 1997.
- [22] Tamtéž.
- [23] Dále srov. *Koncepcija nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj Federacii*. Sovet bezopasnosti Rossijskoj Federacii, 10. ledna 2000.
- [24] Dále srov. *Vojennaja doktrina Rossijskoj Federacii*. Prezident Rossii, 21. dubna 2000.
- [25] Dále srov. *Koncepcija vnešnej politiky Rossijskoj Federacii* Ministerstvo inostrannyh del Rossijskoj Federacii, 28. června 2000.
- [26] Dále srov. *Koncepcija nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj Federacii*. Sovet bezopasnosti Rossijskoj Federacii, 10. ledna 2000.
- [27] Dále srov. *Vojennaja doktrina Rossijskoj Federacii*. Prezident Rossii, 21. dubna 2000.
- [28] Dále srov. *Koncepcija vnešnej politiky Rossijskoj Federacii* Ministerstvo inostrannyh del Rossijskoj Federacii, 12. června 2000.
- [29] Tamtéž.
- [30] Dále srov. TICHÝ, Lukáš. Jaderné odstrašení i spolupráce? (Ruská bezpečnostní a zahraniční politika 2008-2012). *Vojenské rozhledy*, 2012, roč. 21, č. 4, s. 64-65, ISSN 1210-3292, ale také *Strategija nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj Federacii do 2020 g.* Sovet bezopasnosti Rossijskoj Federacii, 12. května 2009.
- [31] Dále srov. *Vojennaja doktrina Rossijskoj Federacii*. Prezident Rossii, 5. února 2010.
- [32] Tamtéž.
- [33] MOISEEV, Alexei. Kart-Blanš. Rešenijam Soveta Bezopasnosti OON net alternativy. *Nezavisimaja gazeta*, 5. listopadu 2013.
- [34] Sovremennaja „filosofija internacionalizma“. *Nezavisimaja gazeta*, 3. března 2013.
- [35] FENENKO. Alexei. Conflict in Libya will only reinforce internal disputes in the EU. *RiaNovosti*, 6. května 2011.

- [36] LUKYANOV, Fyodor. Uncertain World: Putin, Medvedev split over Libya. *RiaNovosti*, 22 March 2011.
- [37] VISINGER, Lukáš. *Operace Allied Force. Mezinárodní společenství na Balkáně* (POL 267). Brno: Masarykova univerzita, seminární práce, nepublikováno, 21. 11. 2007, s. 4.
- [38] Jevgenij Primakov byl ministrem zahraničních věcí RF v letech 1996-1998.
- [39] AVERRE, D. From Pristina to Tskhinvali: the Legacy of Operation Allied Force in Russia's relations with West. *International Affairs*, 2009, roč. 85, č. 3, s. 577.
- [40] Igor Ivanov se stal ministrem zahraničních věcí RF v roce 1998, kdy ve funkci vystřídal J. Primakova.
- [41] Jevgenij Primakov se stal předsedou vlády RF v roce 1998, kdy ve funkci vystřídal Viktora Černomyrdina.
- [42] SMITH, A. Martin. Russia and NATO since 1991. From Cold War through Cold Peace to Partnership? New York and London: Routledge, 2006, s. 77-79.
- [43] EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009, s. 153.
- [44] AVERRE, D. From Pristina to Tskhinvali: the legacy of Operation Allied Force in Russia's relations with West. *International Affairs*, 2009, roč. 85, č. 3, s. 578.
- [45] Tamtéž, s. 578.
- [46] Tamtéž, s. 579.
- [47] EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009, s. 229.
- [48] IVANOV, Igor. *Igor Ivanov speaking before the State Duma*. BBC SWB, 29 March 1999.
- [49] AVERRE, D. From Pristina to Tskhinvali: the Legacy of Operation Allied Force in Russia's relations with West. *International Affairs*, 2009, roč. 85, č. 3, s. 580.
- [50] Na druhou stranu si například J. Primakov velmi dobře uvědomoval závislost RF na finanční pomoci západních států. Dále k tomu srov. Trenin, Dmitrij. Realpolitik and real politics. *Nězavisimoje vojennoje obozrenije*, no. 38, 1999, s. 1.
- [51] Zároveň přestože Rusko s rezolucí RB OSN č. 1244 souhlasilo, podnikla následně RF jeden velmi nečekaný krok, který měl s největší pravděpodobností demonstrovat ruské odhodlání aktivně vystupovat při řešení dané situace v Kosovu. Den před zahájením oficiálního rozmístování mírových jednotek NATO v rámci mise KFOR, obsadilo z 10. na 11. června na 200 ruských vojáků, kteří předtím působili jako mírový kontingent pod praporem SFOR v Bosně a Hercegovině, kosovské letiště v Prištině. Po tomto incidentu následovala intenzivní jednání mezi představiteli USA a NATO a RF, která ukázala na jednotnost ruské politiky. Zatímco Igor Ivanov celou záležitost interpretoval jako chybu, ruský prezident B. Jelcin toto tvrzení odmítl a potvrdil rozhodnutí o rozmístění ruských vojáků. Výsledkem předchozího jednání byla dohoda, podle které ruské mírové jednotky v Kosovu nebudou působit pod velením NATO a zároveň budou rozmístěny po celé oblasti. Dále k tomu srov. GALLIS, Paul, E. *Kosovo: Lessons Learned from Operation Allied Force*. CRS Report for Congress, November 19, 1999, s. 11.
- [52] EICHLER, Jan. *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. Praha: Karolinum, 2011.
- [53] Tamtéž.
- [54] TSYGANKOV, Andrei, P. *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity*. Roman & Littlefield Publishing Group, Inc., 2006, s. 141.
- [55] FEDOROV, Yury, E. Russia's Foreign Policy: Basic Trends under President Putin. In: SMITH, Hanna (ed.). *Russia and its Foreign Policy – Influences, Interests and Issues*. Kikimora Publications: Saarijärvi, 2005, s. 18.
- [56] Tamtéž, s. 18.
- [57] FEDOROV, Yury, E. Russia's Foreign Policy: Basic Trends under President Putin. In: SMITH, Hanna (ed.). *Russia and its Foreign Policy – Influences, Interests and Issues*. Kikimora Publications: Saarijärvi, 2005, s. 18.
- [58] NEUMANN, Iver, B. Russia as a great power. In: HEDENSKOG, Jakob et al. *Russia as a Great Power: Dimensions of Security under Putin*. London and New York: Routledge, 2006, s. 18.
- [59] EICHLER, Jan. *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. Praha: Karolinum, 2011.
- [60] Ruský prezident viděl ve válce v Iráku ústup od globální války proti terorismu. Podle V. Putina mohl být terorismus poražen jen pomocí společného a koordinovaného úsilí států zapojených do války proti terorismu a nikoliv pouze útokem na jeden konkrétní stát, například Irák.
- [61] PUTIN, Vladimir, V. *Statement on Iraq at a Kremlin Meeting*. The Kremlin, Moscow, March 20, 2003.
- [62] Tamtéž.
- [63] FEDOROV, 2005.

- [64] NEUMANN, Iver, B. Russia as a great power. In: HEDENSKOG, Jakob et al. *Russia as a Great Power: Dimensions of Security under Putin*. London and New York: Routledge, 2006, s. 18-19.
- [65] Irák měl vůči Ruské federaci dluh ve výši 7-8 miliard dolarů. V případě války bylo RF jasné, že ji Irák dluh nezaplatí.
- [66] TSYGANKOV, Andrei, P. *Russia's Foreign Policy. Change and Continuity in National Identity*. Roman & Littlefield Publishing Group, Inc., 2006, s. 141.
- [67] GODZIMIRSKI, Jakub, M. Russia and NATO. Community of values or community of interests? In: HEDENSKOG, Jakob et al. *Russia as a Great Power: Dimensions of Security under Putin*. London and New York: Routledge, 2006, s. 57-80.
- [68] SOULEIMANOV, Emil. *Konflikt v Čečensku. Minulost současnost perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2012, s. 23.
- [69] TSYGANKOV, Andrei, P. *Russia's Foreign Policy. Change and Continuity in National Identity*. Roman & Littlefield Publishing Group, Inc., 2006, s. 130.
- [70] PUTIN, Vladimir, V. *Russian President's Statement*. The Kremlin, Moscow, September 24, 2001.
- [71] Ruská federace také souhlasila s vybudováním vojenských základen USA na území některých středoasijských států.
- [72] PUTIN, Vladimir, V. *Russian President's Statement*. The Kremlin, Moscow, September 24, 2001.
- [73] Na druhou stranu VI. Putin odmítl možnost, že by se ruské ozbrojené síly účastnily vojenských akcí na území Afghánistánu.
- [74] EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009, s. 217.
- [75] Vedle zmírnění kritiky ruských vojenských operací na území Čečenska ze strany USA bylo dalším pozitivním signálem pro zlepšení vzájemných vztahů především rozhodnutí Ruska uzavřít na podzim roku 2001 svoje vojenské základny na Kubě a ve Vietnamu.
- [76] GODZIMIRSKI, Jakub, M. Russian National Security Concepts 1997 and 2000: A Comparative Analysis. *European Security*, 2000, roč. 9, č. 4, s. 69-72.
- [77] EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha, Portál, 2009, s. 219.
- [78] KLEIN, Margarete. *Russia and the Arab Spring. Foreign and Domestic Policy Challenges*. German Institute for International and Security Affairs, February 2012.
- [79] KATZ, Mark, N. *Russia and Arab Spring*. Georgie Mason University, April 3, 2012.
- [80] KLEIN, Margarete. *Russia and the Arab Spring. Foreign and Domestic Policy Challenges*. German Institute for International and Security Affairs, February 2012, s. 2.
- [81] Vedle toho bylo druhým cílem vojenské intervence západních států v Libyi, ovšem již mimo rámec mandátu RB OSN, vojensky podpořit povstalce a vyčistit jim cestu ke svržení vlády plukovníka Muammara Kaddáfího.
- [82] Před přechodem pod společné velení NATO používaly jednotlivé zúčastněné státy, operující na základě rezoluce RB OSN, různé názvy národních operací. Francouzská intervence nesla označení operace Harmattan, britská Ellamy, kanadská Mobile a americká Odyssey Dawn. Tento název začaly používat i některé další státy, které se k intervenci přidaly později.
- [83] Libya should solve their problems themselves, Lavrov. *RiaNovosti*, 7. March 2011.
- [84] MAKARYCHEV, Andrey. *Russia's "Libya Debate"*. *Political Meanings and Repercussions*. PONARS Eurasia Memo No. 178, September 2011, s. 1.
- [85] Tamtéž, s. 2.
- [86] Tamtéž, s. 2.

Některé zkratky použité v článku:

ODS 1991	Operation Desert Storm	operace Pouštní bouře
OAF 1999	Operation Allied Force	operace Spojenecká síla
OEF 2001	Operation Enduring Freedom	operace Trvalá svoboda
OIF 2003	Operation Iraqi Freedom	operace Irácká svoboda
OUP 2011	Operation Unified Protector	operace Jednotný ochránce
UČK	Ushtria Clirimtare E Kosoves (Kosovo Liberation Army)	Kosovská osvobozenecká armáda